

Çin'in Küresel Hegemonya Yarışında Konfüçyüs Enstitüsü ve Küresel Şirketlerin Önemi

The Importance of Confucius Institute and Global Companies in China's Global Hegemony Race

Hasan DURAN¹

Kadir Kürşat YILMAZ²

Strategic Public Management Journal
Volume 6, Issue 11, pp. 77-90
May 2020
DOI: 10.25069/spmj.645938
© The Author(s) 2019
For reprints and permissions:
<http://dergipark.gov.tr/spmj>

Öz

II. Dünya Savaşından günümüze, ulusal ve küresel hegemonya üzerinde Sivil Toplum Kuruluşları ve Küresel Şirketlerin artan baskısı ile karşı karşıyayız. Bu kurumlar hegemonik güç olmaya gidilen yolda önemli yapı taşlarından olmuştur. Söz konusu kurumlar aracılığıyla herhangi bir devlet kolayca baskı altına alınabilmekte ve küresel amaçlar kamufle edilebilmektedir. Siyasi gücün başarılı olmadığı noktada devreye STK ve küresel şirketler sokulmaktadır. Sadece değişim olarak değil aynı zamanda olası bir değişime zemin hazırlanması sürecinde bu kurumlar devreye girmektedirler.

Özellikle ABD ve AB uzun zamandır ulusal amaçlarını gerçekleştirmede küresel şirket ve STK'ları yoğun olarak kullanmakta ve bu kurumlar aracılığıyla dünyanın her yerinde karşımıza çıkmaktadır. STK'lar Batı değerlerini diğer ülkelere taşıma görevini üstlenirken, şirketler de Batılı ülkelerin yeni sömürgeci temsilcileri olmuştur. Son yıllarda ABD-Çin arasında yaşanan ticaret savaşlarında, ABD'nin siyasi baskı araçlarının yanı sıra küresel ölçekte faaliyetlerde bulunan Amerikan şirketlerini de bu savaşın içine sürüklemeye çalışması şirketlerin önemini göstermesi açısından somut bir örnektir.

Çin, son yıllarda hem Konfüçyüs Enstitülerini daha etkili kullanmaya başlayarak ve hem de güçlenen ekonomisinin bir sonucu olarak sahip olduğu şirketler aracılığıyla küresel rekabette yer almakta, gerektiğinde yabancı şirketlerle ortaklıklar kurarak veya satın almalar yaparak eksikliğini gidermeye çalışmaktadır. Çünkü siyasi alana taşınmayan ekonomik başarıların küresel yarışta ciddi bir katkısı olmayacaktır. Bu nedenle Çin, ekonomik başarılarını daha değerli kılabilmek için yumuşak gücünü kurumlarla artırmaya çalışmaktadır. 2000'li yıllarla birlikte ekonomik olarak ABD'nin karşısına çıkan Çin'in zayıf olduğu siyaset alanında girişimlerini arttırarak şimdilik yumuşak bir şekilde yürüttüğü mevcut rekabeti daha radikal bir şekilde dönüştürmesi muhtemeldir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Küresel Rekabet, Yumuşak Güç, Konfüçyüs Enstitüsü

Abstract

From World War II to the present, we are facing increasing pressure from NGOs and global corporations over national sovereignty as well as global hegemony. These institutions have been one of the important building blocks on the road to world domination. Through these institutions, any state can easily be suppressed and global objectives can be camouflaged. Where political power is not successful, NGOs and global companies

¹ Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, hasan.duran@istanbul.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5328-9918

² Öğr.Gör., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Söğüt Meslek Yüksekokulu, kadirkursat.yilmaz@bilecik.edu.tr, Orcid: 0000-0002-3108-3545

are introduced. These institutions come into play not only as change but also in the process of preparing the ground for a possible change.

Especially, the US and the EU have been using global companies and NGOs extensively to achieve their national goals for a long time, and through these institutions, they have been all over the world. While NGOs undertook the task of transporting Western values to other countries, companies became new colonial representatives of Western countries. In recent years, the U.S.-China trade wars, the U.S. attempts to drag American companies engaged in global activities, as well as the means of political repression, into this war is a concrete example of the importance of companies.

In recent years, China has started to use the Confucius Institutes more effectively and as a result of its strengthened economy, it has taken part in the global competition, trying to eliminate its deficiencies by establishing partnerships or acquisitions with foreign companies when necessary. Because economic achievements that cannot be carried to the political field will not make a significant contribution to the global race. For this reason, China is trying to increase its soft power with institutions in order to make its economic success more valuable. China, which has been facing with the United States economically since the 2000s, is likely to increase its initiatives in the field of politics, turning the current competition, which it has been running softly for now into a more radical shape.

Key Words: China, Global Competition, Soft Power, Confucius Institute

GİRİŞ

Bir devletin sınırları içinde etkin ve söz sahibi olması ulusal egemenlik, sınırları dışında da etkin ve söz sahibi olması uluslararası hegemonya olarak ifade edilmektedir. STK ve şirketlerin küresel amaçlar doğrultusunda kullanılması, ulusal egemenlik üzerine büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Demokratik olsun veya olmasın hemen hemen her ülke egemenliğin pekiştirilmesi noktasında benzer kurumlara ihtiyaç duymaktadır. Ülke içi dinamiklerin daha iyi çalışması, yabancı şirket ve STK'lara karşı ulusal çıkarlarını koruması için bu kurumların varlığı önemlidir. Ulusal ölçekte olduğu gibi uluslararası sistemde oluşacak herhangi bir boşluk başkaları tarafından doldurulmaktadır. Sistemde oluşan boşluğu doldurmak ve kontrol edebilmek devletlerin egemenlik haklarının korunması açısından da önemli hale gelmiştir.

ABD'nin II. Dünya Savaşı sonrası dünya siyasetine yön vermeye başlaması ABD iç dinamiklerinin de uluslararası arenaya taşınmasına yol açmıştır. Böylelikle ABD'nin çok uluslu bir ülke olması, güçlü firmalara sahip olması ve STK- lobcilik faaliyetlerinin karar alma süreçlerinde yoğun olarak kullanılması gibi iç faktörler de küresel bir hal almıştır. Bu özellikler devletin iç yapısına uygun olarak şirketler ve güçlü STK'lar eliyle yurtdışına taşınmış, faaliyetleri hükümetlerce de desteklenmiştir. STK ve şirketlerin yurtdışında çeşitli ortak projelerde işbirliği yapmaları da ayrı bir güç kaynağı oluşturarak Amerikan hegemonyasının kurulmasına ve yayılmasına hizmet etmiştir. Özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde demir perde ülkelerine karşı ileri sürülen demokratik kurumlar, özgürlük, siyasal katılım, çoğulculuk, açık toplum ve liberal ekonomi gibi kavramlar bu kurumların temel sloganları olmuştur. Günümüzde STK ve şirketlerin demokratik söylemlerle hegemonya kurmanın bir aracı olarak kullanılması, ilgili kurumlara olan güvenin sarsılmasına ve getirmeye çalıştıkları demokrasinin eleştirilmesine yol açmaktadır. (Ateş ve Uysal, 2006: 65).

Sadece ABD ve Batı değil hegemonya alanını genişletmek ve eylemlerini meşrulaştırmak isteyen her devlet, gücü yettiği ölçüde benzer kurumları kullanmaktadır. Günümüze kadar ABD ve AB hatta Soğuk Savaş döneminde SSCB bu kurumlardan etkin bir şekilde yararlanmışlardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik olarak kalkınmaya çalışan, o günün şartlarında yeterli araca sahip olamayan Çin, bu açığını Bağlantısızlar Bloğunu kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmeye çalışarak kapatmayı denemiş ve sonrasında Maocu örgütleri destekleyerek tek ülkede komünizm iddiasındaki SSCB'ye karşı önemli kazanımlar elde etmiştir. Günümüzde ise belirli bir ekonomik güce ulaşmasına rağmen Çin menşeli STK ve Küresel şirketlerinin ağırlığı

sınırlıdır. Durumun farkında olan Çin, Konfüçyüs enstitüsü ve küresel şirket sayısını artırarak bu açığını kapatmanın yollarını aramaktadır. (Yidong, 2006)

Günümüz uluslararası ilişkilerinde etkili güç kullanımı, maliyetinin düşük olması ve kalıcı sonuçlar doğurabilmesinin yanı sıra meşruiyet ve rıza unsurunu da içeren yumuşak güç uygulamalarıyla gerçekleşmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler algı ve imajların önemini artırmıştır (Özdemir, 2008).

Güçlü devletlerin resmi kanallarda herhangi bir tıkanma ile karşılaştığında sivil diplomasi kanallarını devreye soktuğu günümüzde (Şensoy, 2016) dünyanın hemen her yerinde sürekli varlığı artmakta olan Çin de bu kanalları etkin bir şekilde kullanmak istemektedir. Ekonomik olarak dev olan Çin, ekonomik gücünü siyasi güç ile de taçlandırmak istediği için hem bu kurumlara hem de bu kurumların sağlayacağı katkı ve bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Yumuşak güç" kavramı, Çin'in devlet başkanının konuşmalarının yanı sıra akademik ve siyasi çevrelerde de geniş bir kitle tarafından tartışılmış ve Çin'in siyasi, sosyal ve kültürel politikalarında ilk defa 17. Çin Komünist Parti Kongresinde resmi olarak gündeme gelmiştir (Chen, 2016;2).

Uluslararası sistemde etkinliğini arttırmak isteyen Çin, dünya genelinde yumuşak güç unsurunu yoğun bir biçimde kullanmaya başlamıştır. Çin Resmi Haber Ajansı'nın (Xinhua) küresel genişlemesi, Çin Merkez Televizyonu (CCTV), Xinhua TV ve Uluslararası Çin Radyosu'nun yayınları, beş yüzden fazla Konfüçyüs Enstitüsü'nün kurulması bu politikanın çarpıcı örneklerindedir (Nathan, 2015:160). Bunlara ek olarak küresel ölçekte mega projeler geliştirmesi (Kuşak ve Yol Projesi), Çinli şirketlerin dünyaya açılması ve küresel faaliyetler gösteren birçok şirketin bir kısmını ve-veya tamamını satın alması da dikkat çekicidir. Konfüçyüs Enstitüsü Çince konusunda küresel faaliyetlerini her geçen gün artırmakta ve Çinli yatırımcıların ihtiyaç duyacağı nitelikli elemanların yetiştirilmesi için sistemli bir şekilde çalışmalarını sürdürmektedir.

Her ne kadar küresel hegemonya yarışında geri kalan devletlerin ulusal egemenliklerinin yok olduğunu söylemek mümkün olmasa da bu devletler gelen baskılara dayanamamaya istenen değişimi yapmak ya da iktidarlarını kaybetmek arasında tercih yapmaya zorlanacaktır. Siyasi hamlelerin yetmediği noktada ya da istenilen değişimi hazırlayacak alt yapı çalışmalarını yapabileceği kapasiteleri olması sebebiyle devreye STK ve şirketlerin girdiği örneklerin sayısı hızla artmaya devam etmektedir. STK ve küresel faaliyetlerde bulunan şirketlerin, hem küresel hem de ulusal anlamda hegemonyasını artırmak isteyen devletlerin elinde kullanışlı araçlara dönüşmesi yaygınlaşmaktadır. Küresel siyasi gücünü artırma hedefinde olan Çin de gelişmelere kayıtsız kalmayarak çalışmalarını her geçen gün artırmaktadır.

1. KÜRESEL ŞİRKETLER VE STK'LARIN ULUSLARARASI SİYASETİ ETKİLEDİĞİ ÖRNEKLER

İngiltere, Hollanda ve Fransa gibi ülkeler sömürgelerini şirket gibi yönetmeleri hasebiyle, küresel şirketlerin tarihini sömürgecilik dönemine kadar götürmek mümkündür. Devlet-küresel şirket arasındaki ilişkiler ağının temellerinin o dönemlerde atıldığını görmekteyiz. Afyon Savaşları ve BP'nin İran'daki çıkarlarının zedelenmesi gerekçesi ile Musaddık Hükümeti'nin devrilmesi yer ve zaman farkına rağmen bu ilişkiler ağını ortaya koyan sayısız örneklerden sadece birkaçıdır (Sander, 2003: 261-262). İngiltere, Hollanda ve Fransa'nın kurduğu Doğu Hindistan Şirketleri, zaman zaman aralarında çatışma yaşansa da söz konusu ülkelerin küresel hegemonyalarını genişletmeye hizmet etmiştir. Hollanda'nın zayıflamasına paralel olarak Hollanda şirketleri zayıflarken, İngiliz şirketleri İngiltere'nin güçlenmesiyle büyük bir gelişme göstermiştir.

ABD'nin de küresel hegemonyaya giden yolda özellikle petrol şirketlerinin Ortadoğu'daki ilişkilerinin, küresel silah ihracatçılarının, uçak ve otomobil şirketlerinin, STK, düşünce kuruluşlarının ve medyanın rolü küçümsenmeyecek kadar büyüktür. Geçmişte Hollanda ve İngiltere ile başlayan süreç, bugün ABD ile daha ileri bir noktaya taşınmış hatta Uluslararası Örgütler de zaman zaman bu çerçevede kullanılmaya çalışılmıştır. ABD'nin son yıllarda ulusal güvenlik gerekçesi ile aldığı ticari kararların, dünya ekonomisinin liberalleşmesine çalışan DTÖ ve IMF, DB tarafından göz ardı edilmesi bu görüşü doğrular niteliktedir. Zamanında liberal ekonominin savunuculuğunu yapan bu kurumların Ticaret Savaşları'nda ABD'yi haklı çıkarırcasına sessiz kalması büyük bir soru işareti oluşturmaktadır. Yine Trump'ın ABD büyükelçiliğinin Kudüs'e taşınması kararına yönelik BM Genel Kurulu'nda yapılan oylamalara tepki göstermesi ve ABD'nin aleyhine oy kullanan

ülkelere yapılan yardımları kesebilecekleri tehdidinde bulunması da uluslararası örgütlerin çalışmalarına engel olmaya yöneliktir. (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42426947>).

Devlet ve şirketlerin işbirliğini daha anlaşılabilir kılmak adına Türkiye'nin Kıbrıs'a düzenlediği Barış Harekâtı sonrası, ABD'li şirketlerin Türkiye'ye silah satması engellenmiş ve Türkiye'ye silah ambargosu uygulanmıştır. Alman Hükümetleri de zaman zaman Türkiye'ye yönelik benzer ambargo kararları almaktadır (<https://www.cnnturk.com/dunya/almanyadan-turkiyeye-silah-ambargosu>). Son olarak ABD yönetiminin, Türkiye'nin Rusya'dan S-400 hava savunma sistemlerini satın almasını engellemek için yaptırım uyarılarında bulunması ve savunma sisteminin alınımının gerçekleştirilmesi sonrasında da Türkiye'yi F-35 projesinden çıkarması, STK gibi küresel şirketlerin de bağımsız davranmak yerine bağlı buldukları devletlerle kazan kazan esasına göre kurdukları sıkı ilişkileri net bir şekilde göstermektedir.

Liberal ekonomik sistemin küresel bir hal alması ile beraber devletlerin kendi kararlarını bağımsız bir şekilde alması anlamında vurguladığımız ulusal egemenlik kavramı da büyük bir değişim göstermiştir. Bu gelişme doğrultusunda uluslararası sisteme dâhil olmak isteyen devletler, Batı kaynaklı STK'lar ve şirketler tarafından liberal kurallara göre değişime zorlanmaktadır. Böylelikle kendi ulusal ekonomik ve siyasi yapısı oturmamış ve güçlü STK ve şirketlere sahip olamayan devletler, yurtdışı kaynaklı STK ve şirketlerin etkisine maruz kalarak ulusal kararlarını almakta zorlanmaktadır. Özellikle korumacı ülkelere karşı STK ve Küresel şirketler, faaliyetlerini daha rahat yürütmek için bu devletlere demokratik ilkelere sahip olmalarını önermektedir. Bu yüzden Batı kaynaklı STK'lar ve küresel şirketler, Batılı değerlerin ve liberalizmin en önemli taşıyıcıları olmuştur. (Ateş ve Uysal, 2006:65-71).

Düzenledikleri ya da destekledikleri yaygın ve konferanslarla liberal ekonominin nimetleri, demokratik değerler, özelleştirmelerin gerekliliği, küresel düzende kamu yönetimlerinin gerekli değişimi gerçekleştirmeleri vs. uzun uzun anlatılmaktadır. Uluslararası örgütler yani DTÖ, IMF ve DB gibi kurumlar da çeşitli kredilerle bu değişim süreçlerini desteklemiştir. Geri kalmış ve gelişmekte olan ülkeler, sosyal-ekonomik ve siyasi sorunlarını çözemedikleri sürece de bu tarz müdahalelere sürekli maruz kalacakları ortadadır. Bu devletlerin STK ve şirketlerin baskısı ile yaptıkları düzenlemeler ise mevcut durumlarına uygun olmaması sebebiyle başarılı olmaktan ziyade Batılı devletlerin modern köleleri olmalarına yol açmaktadır. Çünkü gerçekleştirilen düzenlemeler güçlü devletlerin lehine olmaktadır. Düzenlemelere direnen hükümetler anti-demokratik olmakla suçlanıp haydut devletler olarak ilan edilirken, aynı dönemde kendileri ile uyumlu çalışan hükümetlerin demokratik olmayan eylemleri veya insan hakları ihlalleri gündeme getirilmemektedir. (Sander, 2003: 439-444).

Bu kuruluşlar siyasi ve ekonomik gelişme için özelleştirme, demokratik açılım, hukuk yapısının modernleşmesi, fikir ve ticaret özgürlüğünün sağlanmasını ileri sürmekte ve böylece ülkelere yerleşmenin yanı sıra müdahale etmenin de önü açılmaktadır. Bir diğer önemli sorun ise, kendi ülke sorunlarını çok normal olarak gösterirken diğer ülkelerin sorunlarını ise abartma eğilimidir. Örneğin Batılı ülkelerde son yıllarda artan yabancı düşmanlığı ve İslamofobi üzerinde durulmazken hatta Batılı siyasetçilerin yabancı düşmanlığı üzerinden oylarını arttırma eğilimleri (https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/04/110419_nationalism_europe) ve AIHM, Uluslararası Adalet Divanı, Avrupa Adalet Divanı gibi uluslararası yargı organları, "Ermeni soykırımı yoktur" demenin yasaklanmasını ve bunu diyenlerin cezalandırılmasını düşünce özgürlüğü ihlali saymasına rağmen (<https://www.milliyet.com.tr/gundem/uluslararası-yargi-kararlari-1871278>) "Ermeni Soykırımı Yoktur!" demenin cezalandırılmasına yönelik girişimler (<https://www.cnnturk.com/dunya/ermeni-soykirimini-inkar-yasasi-yeniden-masada>) fikir özgürlüğünü savunduğunu ileri süren Batılı STK'lar tarafından göz ardı edilebilmektedir. Başka bir ülkede ise devlet sırrını ifşa eden bir gazetecinin hapse atılması demokrasi karşıtı bir hareket olarak lanse edilebilmektedir. Yine Hayek gibi liberal düşünürler, liberal bir diktatörü, liberalizmin olmadığı demokratik bir yönetime tercih edebileceğini söylemektedir. (Sallas, 2010: 107).

2. ÇİN'İN KÜRESEL HEGEMONYA YOLUNDA KÜRESEL ŞİRKET HAMLELERİ

Aran, küresel ticari düzeni kuran ve onun devam etmesini sağlayan ana etken olan ABD ile bu düzenden yararlanarak gücünü arttıran ve yükselen güç olan Çin arasında ticaret konularında sürtüşme yaşanmasının beklenmekte olduğunu ifade etmektedir. Aran, bu durumun **Tukidides Tuzağı** olarak nitelendirilen yani düzen

koyucu ülke ile ondan yararlanarak güçlenen ülke arasındaki ilişkilerin bir süre sonra meydan okumaya dönüşmesinin ve çatışmaya varmasının kaçınılmaz olduğu kuramını da hatırlattığını dile getirmektedir (Aran, 2018: 6). Çin tarafı, ABD ile yaşanacak ticari bir mücadeleden korkmadıkları ve geri adım atmayacaklarını ifade etmektedir.

ABD ticaret savaşlarını sadece gümrük vergileri ile değil yumuşak güç araçlarını kullanarak geniş bir alana yayma kapasitesine sahiptir. Çin ise son dönemde kazandığı ekonomik başarıları dışında hala küresel liderlik yürütecek güçlü yumuşak güç araçlarına sahip değildir. Bu sebeple, sağlam yatırımların yanı sıra yabancı dil ve kültürleri bilen elemanlara, kendi dilinin dünyada yaygın olarak kullanılmasına, milli ve yerli şirketlerin dünyanın her tarafta iş yapabilmesine ve yumuşak güç araçlarına duyduğu ihtiyaç Çin'i bu alanlarda da çalışmalar yapmaya itmektedir. Ancak Çin'in siyasi ve ekonomik yapısı güçlü bir sivil toplumun gelişmesini önlemektedir. Ekonomik olarak serbest teşebbüs desteklenmekle beraber devletin büyük bir kontrol mekanizması vardır. Bu sebeple Çin ekonomisinde ve yurtdışı ekonomik yatırımlarında özel sektörün yanı sıra devlet teşebbüslerinin de büyük bir payı vardır. Böylelikle yumuşak güç oluşturma ve bu gücün kullanılması noktasında devlet büyük bir emek harcamaktadır. Bu durum devletin ekonomik durumunu zayıflatıcı etki etmenin dışında Çin ile Batı arasındaki temel farklılıkları da ortaya koymaktadır. Batılı devletler her ne kadar yumuşak güç araçlarını desteklese de Batılı STK ve şirketler belirli bir gelişim seviyesi yakalamıştır. Oysa Çin'de tam tersi bir durum vardır.

Çinli kamu ve özel sektöre ait şirketlerin hızlı gelişme göstermesi bu kurumların aynı zamanda yumuşak güç olarak kullanılmasına yol açmıştır. Devlet, firmalara doğrudan destek vermenin yanı sıra mega projeler ve karşılıklı antlaşmalarla yeni yatırım sahaları açmaktadır.

Çinli şirketler son dönemde baş döndürücü bir şekilde yurtdışı faaliyetlerde bulunmakta ve büyük kazançlar elde etmektedir. Bu durum en zenginler listelerindeki sıralamalara da yansımaktadır. Türkiye'den sadece Koç Holding'in yer aldığı 2019 Fortune Global 500 Listesi'ne yüzü aşkın -119- Çinli firma girmiştir. İlk beşe giren üç Çin şirketinin gelirleri 1 trilyon \$'ın üstündedir. Tablo:1 durumu daha net ortaya koymaktadır.

Tablo 1: 2019 Fortune Global 500 Listesi'ndeki İlk Beş Firma

Sıra	Şirket	Gelir (Milyar \$)	Kar	Ülke
1	Walmart	\$ 514,405.00	\$ 6,670.00	ABD
2	Sinopec Group	\$ 414,649.90	\$ 5,845.00	ÇİN
3	Royal Dutch Shell	\$ 396,556.00	\$ 23,352.00	HOLLANDA
4	China National Petroleum	\$ 392,976.60	\$ 2,270.50	ÇİN
5	State Grid	\$ 387,056.00	\$ 8,174.80	ÇİN

Kaynak: Fortune Global 500, (2019), <https://fortune.com/global500/2019/search/>

Bankacılık ve finans alanındaki verilerde de Çin banka ve finans kuruluşları listelerin yine ön sıralarındaki yerlerini almaktadır. Çin bankaları olan Industrial&Commercial Bank of China ve China Construction Bank, Brand Finance tarafından hazırlanan 2019 Dünyanın En Değerli 500 Markası listesinde ilk 10'da kendilerine yer bulmuştur (<https://www.brandingturkiye.com/dunyanin-en-degerli-500-markasi-2019-tam-liste/>). Bu durumda Çinli inşaat ve sanayi firmalarının dünyanın her yerinde nasıl faaliyet yapabildiğini de açıklığa kavuşturmuştur. ENR'nin her yıl hazırladığı ilk 250 Uluslararası Müteahhit listesine bakıldığında bu durum karşımıza çıkmaktadır. Listenin Top 100'ünde 7 firma, Top 250'sinde ise toplam 44 inşaat firması ile Türkiye ikinci sıraya yerleşirken Çin, sadece top10'da 3 ve Top100'de 26 tane ile listenin tamamında ise 74 firma ile karşımıza birinci olarak çıkmaktadır. (<https://www.enr.com/toplists/2019-Top-250-International-Contractors-1>).

Çinli firmalar teknoloji alanında da baş döndürücü ilerleme sağlamaktadır. Örneğin Huawei firması sadece cep telefonu değil telekomünikasyon sektöründe de yer almakta ve 5G teknolojisinde küresel yarışın en ön sırasında yer almaktadır. Bu durum ticaret savaşlarının da en büyük sebebi olarak görülmektedir. Bu konuda ABD ve Avrupa rahatsızlıklarını ifade ederken Japonya ve Avusturalya gibi ülkeler Huawei'in 5G ihalelerine girmesini yasaklamıştır (<https://www.trthaber.com/haber/dunya/dunya-ekonomisine-teknoloji-firmalari-yon-veriyor->

420159.html). Huawei ile beraber Xiaomi ve Oppo firmaları küresel akıllı telefon pazarında en büyük 5 firma arasında yer alırken aynı zamanda 2019 yılı ikinci çeyrek verilerine göre %36,3'lük paya ulaşarak Çin'in sektördeki gücünü göstermektedir (Gönültaş, 2019; <https://www.idc.com/promo/smartphone-market-share/vendor>). Ayrıca Huawei İngiltere, Almanya ve İspanya'da en büyük ağ omurgası teknolojisine sahip şirketlerden birisidir ve 5G teknolojisinde Dünyanın en gelişmiş ve en ucuz şirketi konumundadır (Cerulus, 2017))

Bu durumda Çin'in marka değerleri de her geçen gün artan teknoloji firmalarının ulaştığı noktayı göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca Çin yönetimi, "Made in China 2025" stratejisi kapsamında robotlar, yapay zekâ ve sanal gerçeklik gibi alanlarda şirketlerini destekleyerek teknolojik liderliğe oynamayı hedeflemektedir (Cansu, 2019). En iyi internet şirketi bazında ise TOP20 içinde %25'lik pay Çinli şirketlere aittir (Altan, (2018).

Küresel pazarın her tarafını kuşatmakta olan Çinli firmalar ayrıca Batılı küresel markalarla da ilişkilerini artırmakta ve bu doğrultuda çeşitli satın almalar yapmaktadır. Böylece biriken sermayesi için yeni yatırım sahaları bulurken özellikle kriz halindeki şirketleri kolayca ele geçirmiş olmaktadır.

Çinli şirketler sanayi için gerekli petrol, doğalgaz ve maden kaynaklarına yatırım yaparken son yıllarda ise otomobilden finansa ve sinema sektörüne kadar her alanda Avusturalya'dan, Almanya'ya, Libya'ya, Afrika ülkelerine kadar şirket alımları yapmakta ve çeşitli ortaklık çalışmaları yapmaktadır. Örneğin Çin şirketleri, lojistik alanında 32 milyar \$, liman işletmeleri sektöründe 20 milyar \$ (Çin, "Kuşak ve Yol" için 32 milyar dolarlık şirket satın aldı, (2018), Batılı finans kuruluşları olan Blackstone için 3 milyar \$'a, Barclays için 2.2 milyar \$ ve Avustralya'nın maden sektöründeki en büyük şirketleri almak için milyarlarca dolar harcama yapmıştır.

Bu alanların dışında da alımların yapıldığını görmekteyiz. Çinli otomotiv şirketi Geely, 2010 yılında 1.8 milyar \$'a İsveçli Volvo'yu, (https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2010/03/29/cinli_geely_isvecli_volvoya_alarak_muradina_erd) akabinde Lotus ve Proton markalarını ve son olarak da Alman Daimler'in %10'luk hissesini 9 milyar \$'a satın alarak 10 yılda şirket satın alımına 15 milyar \$ harcamıştır (<https://www.yenisafak.com/ekonomi/konustugu-cinli-is-adami-3164639>). 650 milyon ve 1.2 milyar \$'a iki ABD'li şirketi satın alan Çinli Wanda Group, ünlü sinema filmlerinin yapımcısı ABD'li "Legendary Entertainment" şirketini de 3.5 milyar \$'a satın almıştır. Yine devlete ait Çin'in en büyük kimya şirketi ChemChina, kauçuk ve plastik işleyen Alman makine üreticisi KraussMaffei'yi 1 milyar \$'a satın almıştır. Çinli şirketler 2005-2016 yılları arasında sadece ABD'de 93.3 milyar \$ yatırım yapmıştır (<https://www.ntv.com.tr/sanat/cinden-3-5-milyar-dolarlikhollywoodcikartmasi.2kX6CRg6xEWoQaCSRWW5yw>) ABD ve Avusturalya bu alımlar karşısında endişeler duymuş ve bazı alımları milli güvenlik gerekçesi ile engellemiştir. Çeşitli sorunlar yaşansa da biriken sermayesini daha verimli kullanmak adına Çinli şirketlerin önümüzdeki dönemlerde de satın alımlarını devam ettireceği ileri sürülebilir.

Çin, devlet-özel sektör işbirliği ile büyük mega projeler de planlamaktadır. "Kuşak ve Yol" projesi bu anlamda en önemli projedir. 60'tan fazla ülkeyi etkileyen ve 21 trilyon \$'lık bir hinterlandı kapsayan projenin 150 milyar \$'ını Çin karşılamayı taahhüt ederken toplam maliyetin 900 milyar\$ olacağı düşünülmektedir. Bu amaçla Çin menşeli kamu ve özel şirketler liman ve lojistik alanında yoğun şirket alımları yapmaktadır (Başaran, 2018). Çin finansörlüğündeki Demir İpek Yolu'nun kuzey kolu Finlandiya'ya ulaşmış (<https://www.dunyabulteni.net/asya/cin-finlandiyaya-demir-ipek-yolunu-bagladi-h411930.html>), diğer taraftan güney yönünde açılan Bakü-Tiflis- Kars demiryolu hattı ile Pekin'den Londra'ya kesintisiz demiryolu ağı kurulmuştur (<https://www.amerikaninsesi.com/a/baku-tiflis-kars-demiryolu-hatti-acildi/4092209.html>). "Kuşak ve Yol" projesi ile İpek Yolu'nun karayolu bağlantı çalışmaları da her geçen gün ilerlemektedir. Bu proje doğrultusunda Kırgızistan'da karayolu çalışmaları devam etmekte ve Mirzayoyev'in Çin ziyaretinde ve sonraki görüşmelerde Özbekistan tarafında da gerekli çalışmaların başlatılması kararı alınmıştır (<http://old.qha.com.ua/tr/turk-dunyasi/ozbekistan-ile-cin-ipek-yolu-nda-isbirligi-anlasmasi-imzaladi/159196/>). Özbekistan'da proje doğrultusunda yeni demiryolu hatlarının yapılması da gündemde olup yakın zamanda çalışmaların başlaması beklenmektedir. Kuşak ve Yol projesi, Çin'in Asya'da üstünlük sağladıktan sonra küresel üstünlüğe ulaşma stratejisini kapsayan "Çin'in Rüyası"nın önemli bir unsurudur (Dave, 2018:99). Proje gündeme geldiği 2013 yılından beri 160'tan fazla ülke, bölge ve uluslararası kuruluştan

olumlu yanıtlar almış, Ağustos 2019'un sonunda Çin 136 ülke ve 30 uluslararası kuruluşla toplam 195 Kuşak ve Yol işbirliği belgesi imzalamıştır (<http://hr.china-embassy.org/eng/gdxw/t1705713.htm>).

Çin, İpek Yolu projeleri dışında da Türk Dünyası'nda aktiftir. Enerji kaynaklarından, altyapı ve diğer yatırımlara kadar birçok alanda ikili ilişkiler yoğun bir şekilde gelişmektedir. Çin, birçok petrol ve doğalgaz üretim anlaşmaları dışında 2005 yılında Petrokazakistan'ı 4.18 milyar dolar karşılığında satın almış, petrolü Çin'e taşıyacak bir boru hattı için 700 milyon dolar daha harcamıştır (Pala, 2006). Çin, 2009'da Kazakistan'a 10 milyar dolar kredi vermiş ([https://www.rferl.org/a/Chinese Leader To Open Central Asia Gas Pipeline/1902021.html](https://www.rferl.org/a/Chinese-Leader-To-Open-Central-Asia-Gas-Pipeline/1902021.html)) ve 2013 yılında parlamentolar arası işbirliği antlaşması imzalanmıştır.

Özbekistan ile Mayıs 2017'de Şavkat Mirziyoyev'in Çin ziyaretinde 20 milyar \$'ı aşan işbirliği anlaşması imzalanmıştır (<http://www.kazakistan.kz/cin-ile-ozbekistan-20-milyar-dolarlik-enerji-anlasmasi-imzaladi/>). Aralık 2017'de Çin Savunma Bakanı'nın Özbekistan ziyaretinde de askeri işbirliği gündeme alınmıştır (<http://old.qha.com.ua/tr/turk-dunyasi/ozbekistan-ve-cin-askeri-isbirligine-gidiyor/163368/>). Çin Kalkınma Bankasının Kazakistan'da enerji sektörüne verdiği kredinin benzerini Rusya ve Brezilya'ya da vermesi, Çin'in enerji arz güvenliğini de artırmaktadır..

Çin, benzer çalışmaları özellikle enerji ve maden kaynakları alanında Afrika ülkelerinde de yapmaktadır. Petrol ülkesi olan Angola, Nijerya, Sudan'da üretim için yatırımlar yaparken, Kongo, Tanzania vb. ülkelerle maden üretim anlaşmalarına sahiptir. Alibaba'nın kurucusu Jack Ma, Afrika'da iyi bir iş fikri olan girişimcilere 10 milyon \$ yardım ederken, bir taraftan Afrika'yı sömürüp onları kaderleri ile baş başa bırakan Batılılardan farklı oldukları imajı oluştururken, diğer taraftan da beyin gücünü kullanma (kalifiye insanları değerlendirme) kavramının da destekleyicisi olmaktadır. Yine Çinli sinema şirketleri, sömürgeci Batılıların aksine bölge insanına yardım etmeye gelen Çinlileri konu alan filmler çekerek geçmişte ABD'nin Rambo ve Vietnam filmleri ile yaptığı propagandayı tekrarlamaktadır. Böylelikle bölge insanına Çin'in farklı olduğu imajı oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir.

Çin'in yumuşak güç kaynağı olarak devlet ve özel teşebbüslerini kullanması her ne kadar Batı STK ve şirketlerinden farklılık gösterse de son yıllarda büyük bir ilerleme kaydettiği ortadadır. Ancak bu durum beraberinde belirli riskleri de taşımakta ve birçok ülke Çinli şirketlerden rahatsızlık duymaktadır. Bu sebeple ABD ile yaşanan ticaret savaşlarının dışında birçok ülke Çinli firmaların faaliyetlerini yasaklamaya veya sınırlamaya varan önlemler almaktadır. Bu anlamda Çinli firmaların artan satış oranlarının, Türkiye'nin de ekonomik kayıplar yaşandığı gerekçesi ile e-ticarette uygulanan vergi oranlarını artırdığını görmekteyiz. (<https://www.haberturk.com/son-dakika-yurtdisi-e-ticaret-alisverislerine-flas-vergi-duzenlemesi-2464258-ekonomi>). Kısaca Çinli firmaların küresel ekonomideki paylarını artırması, mega projeler, yurtdışı şirket alımlarının yoğunlaşması Çin'e ilgiyi artırırken diğer taraftan da büyük bir endişe yaratmaktadır. Hem bu endişenin giderilmesi hem de ekonomik olarak geline seviye, Çin'i 2004 yılında Konfüçyüs Enstitüleri'ni açmaya yöneltmiştir.

3. ÇİN'İN KÜRESEL HEGEMONYA YOLUNDA KONFÜÇYÜS ENSTİTÜSÜ VE SINIFLARI

Siyasal-ekonomik ve toplumsal yapılarının sonucu sahip oldukları devlet dışı kurumlar, Batılı devletlerin en büyük yumuşak güç kaynağı olmuştur. Sivil toplumun pek gelişmediği Çin ise sadece şirketlerle bu açığı kapatamadığı için proje ve şirketlere destek vermenin yanı sıra en önemli yumuşak güç unsurlarından biri olarak Konfüçyüs Enstitülerini açmaktadır. Uluslararası Çince Dil Konsey Ofisi tarafından başlatılan Konfüçyüs Enstitü programları hem Çin de hem de yurt dışında "Hanban" adıyla bilinmektedir (Starr, 2009:70). 2004 yılında alınan yurtdışına açılım kararı sonrası kısa sürede 150'nin üzerinde ülkede faaliyet gösterir hale gelmiştir. Dünyanın her yanına yayılan Çin yatırımlarının artmasına paralel olarak Çinceye duyulan ilgi-taleplerde Konfüçyüs enstitüsünün işini kolaylaştırmaktadır.

Enstitü dil öğretimi amacıyla kurulmuş olmasına rağmen zamanla aktivitelerini genişletmiş ve Çin'i yurtdışında tanıtmaya başlamıştır. Çin kültürünü, sanatını, hayat anlayışını ve geleneksel Çin tıbbının tanıtılması, yurtdışında yaşayan Çinlileri aktif kullanmaya yönelik projelerin geliştirilmesi ve çeşitli dil ve teknik bilimler alanına yönelik burs imkânları ile beyin göçünü Çin'e çekme, Konfüçyüs kurumları aracılığıyla

yabancı ülkeleri tanıma ve ihtiyaç duyulan elemanların yetiştirilmesi gibi çok yönlü işler yerine getirilmektedir. Çin şarkılarının öğretilmesi, Çin geleneksel dövüş sanatlarının tanıtılması ve geleneksel yemeklere kadar yumuşak güç olarak kullanılabilir her şey Konfüçyüs kurumlarınca ihraç edilmektedir (http://english.hanban.org/node_7846.htm.)

Konfüçyüs Enstitüleri üç farklı çalışma modeline sahiptir. İlk model enstitünün Pekin genel merkezi (Paris Konfüçyüs Enstitüsü) tarafından işletilmesidir. İkincisi yerel ortaklarla (çoğu Avrupa Konfüçyüs Enstitüsü) ortak girişimler yoluyla enstitülerin açılmasıdır. Yabancı bir üniversite, Konfüçyüs Enstitüsü Genel Merkezi ve bir veya daha fazla Çinli üniversite arasında ortaklık yoluyla gerçekleşir. Üçüncüsü Pekin genel merkezi tarafından lisanslanmış tamamen yerel olarak işletilen enstitüler şeklinde olabilir (Française şubesi gibi). Bu modelde genel merkez yerel ortağa konaklama sağlama yükümlülüğünü üstlenmektedir (Starr, 2009:71). Konfüçyüs kurumlarında (enstitü ve sınıf) dünya çapında 1,5 milyondan fazla öğrenciye Çin dili ve kültürü hakkında dersler verilmektedir. Bu sayı Fransız Kültür (500.000), İngiliz Kültür (370.000) ve İspanyol Cervantes Kültür Merkezlerinin (115.000) toplamından daha çoktur (Torres, 2017).

Konfüçyüs enstitüleri, çeşitli burs programları aracılığıyla bursiyerlerin Çin’de eğitim almasını sağlamış ve çok sayıda Batılı ülkeden gelen öğrenciler Çin’i tanıma fırsatı bulmuştur. Enstitü, aynı zamanda bulunduğu ülkelerin her noktasına yayılarak o ülkelerin dilini ve kültürünü bilen Çinli elemanlar da yetiştirmiş olmaktadır. Ancak benzer faaliyetlerde bulunan Batılı misyonerlerin, STK ve şirketler kadar başarılı olup olmayacağını ise zaman gösterecektir.

İlk Konfüçyüs Enstitüsü, Haziran 2004’te Özbekistan’ın başkenti Taşkent’te pilot bir enstitünün kurulmasının (http://english.hanban.org/node_10692.htm) ardından 21 Kasım 2004’te Güney Kore’nin Seul şehri ve Kasım 2004’te Maryland Üniversitesi Kampüsü College Park’ta açılmıştır. Bugün itibariyle çoğunluğu enstitü olmak üzere toplam 536 Konfüçyüs enstitüsü ve sınıfı açılmıştır. Enstitülerin bağlı olduğu Konfüçyüs Enstitüsü Genel Merkezi (HANBAN) ise, 2020 yılına kadar 1.000 Konfüçyüs kurumu açmayı planlamaktadır. Enstitünün genel merkez verilerinde sadece enstitülerde Çince okuyan, faaliyetlere katılan toplam insan sayısının milyonları bulduğu ifade edilmektedir (Yidong, 2006).

Tablo 2: Konfüçyüs Enstitü ve Sınıflarının Kıtalararası Dağılımı

Kıta	Ülke Sayısı	Konfüçyüs Enstitüsü+Sınıfı	%
Avrupa	42 %26.5	187	%34.5
Amerika	27 %17	138	%25,5
Asya	39 %24.5	135	%25
Afrika	46 %28.9	61	%11,3
Okyanus Ülkeleri	5 %3.1	20	%3.7
Toplam	159 %100	541	%100

Kaynak: http://english.hanban.org/node_10971.htm, (Erişim Tarihi: 23 Mart, 2020)

Kıtalar bazında bakıldığında Konfüçyüs enstitü ve sınıflarının genellikle gelişmiş bölgelerde yoğunlaştığını görmekteyiz. Afrika’da 46 ülkede 61 tane enstitü ve sınıf varken Avrupa’da ise 42 ülkede 187 enstitü ve sınıf açılmıştır. Bu dağılım Konfüçyüs enstitülerinin dünyanın her yerinde olmak istediğini ve önceliğin de gelişmiş ülkelerin olduğu kıtalara verildiğini göstermektedir.

Çin yumuşak güç çerçevesinde uygulamaya soktuğu tanıtım projelerine yılda 10 milyar dolardan fazla harcama yapmakta ve bütçenin büyük bir bölümünü Avrupa projelerine harcamaktadır (Abbas ve Kaisrani, 2020;142).

Ülkeler bazında yapılan Tablo:3’de durum daha net görülmektedir.

Tablo 3: Konfüçyüs Enstitü ve Sınıfların Yoğun Olduğu İlk 10 Ülke

Ülke	Konfüçyüs Enstitüsü	Konfüçyüs Sınıfı	Toplam
------	---------------------	------------------	--------

ABD	81	13	94
İngiltere	30	3	33
G. Kore	23	5	28
Tayland	16	11	27
Rusya	19	4	23
Almanya	19	2	21
Avusturalya	14	6	20
Fransa	18	-	18
Japonya	15	2	17
İtalya	12	3	15
Toplam	247	49	296

Kaynak: http://english.hanban.org/node_10971.htm, (Erişim Tarihi: 23 Mart 2020)

Tablo:3'deki veriler incelendiğinde Konfüçyüs enstitülerinin yarısından fazlası gelişmiş on ülkede bulunmaktadır. Konfüçyüs enstitüleri gibi Çin'in yoğun şirket satın alımları yine bu on gelişmiş ülkede olmuştur (Akdoğan, 2015). Çin'e en büyük tepkinin gelişmiş ülkelere gelmekte olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Çin'in gelişmiş ülkelere önemli bir yumuşak güç olmaya çalışması da anlaşılır hale gelmektedir. Tepkileri yumuşatmanın yanı sıra Konfüçyüs enstitüleri dil ve teknoloji alanlarında verdiği burslarla ülkelerdeki muhtemel beyin göçünü de Çin'e yöneltmenin yollarını aramaktadır. Çin eğitim kurumları ile çalışan Konfüçyüs enstitüleri, Çinli üniversitelerin son yıllardaki ilerlemesini de reklam olarak kullanırken diğer yandan bu üniversitelere taze güçler kazandırmış olmaktadır. Çin'de öğrenim gören yabancı öğrencilerin sayısının 1980'lerin ortalarında 8.000'den 2005'te 110.800 çıkmış olması da bu durumu kanıtlamaktadır (Yidong, 2006).

Hindistan toplam 7 Konfüçyüs enstitüsü ve sınıfına ev sahipliği yapmaktadır. Bu sayının Hindistan'ın nüfusu ve ekonomik büyüklüğüne göre düşük kalması, Hindistan-Çin arasındaki gerginliklerin devam ettiğini ve hala karşılıklı güven ilişkilerinin kurulamadığını göstermektedir. Filistin'de bir tane Konfüçyüs enstitüsünün bulunması rakamsal olarak sembolikken siyasi olarak anlamlı sayılabilecek bir harekettir.

Türkiye'de 2006 yılında ilk olarak ODTÜ'de sonrasında 2008 Boğaziçi, 2012 Okan, ve 2015 yılında da Yeditepe Üniversitelerinde olmak üzere 4 Konfüçyüs Enstitüsü kurulmuştur. Son olarak 2018 yılında Sakarya Üniversitesi'nde enstitü kurulması için protokol imzalamıştır (<https://haber.sakarya.edu.tr/konfucyus-enstitusu-kurulacak-h83524.html>). Jale Tezer Koleji'nde ise 2010 yılında Konfüçyüs sınıfı açılmıştır (http://english.hanban.org/node_13656.htm).

Kafkasya ve Orta Asya özelinde ise, Gürcistan'da 2010 yılında bir Konfüçyüs enstitüsü ve 2016 yılında da Konfüçyüs sınıfı kurulmuş, Azerbaycan'da 2010 yılında ve 2015 yılında olmak üzere iki tane enstitü kurulmuştur. Özbekistanda 2004 Taşkent'te ve 2013 yılında Semerkand'da olmak üzere iki tane (Kerimoğlu, 2019), Kırgızistan'da 2007 Bişkek'te iki tane, 2013 Oş'ta ve 2016 Celalabad'da olmak üzere dört tane, Kazakistan Nursultan'da 2006, Almatı'da 2007 ve 2016, Aktobe ve Karagand'da 2010 yılında olmak üzere beş tane, Ermenistan Erivan'da da bir enstitü 2008 yılında kurulmuştur (http://english.hanban.org/node_10971.htm). Çin, Türk devletleri ile birçok alanda geliştirdiği işbirliğini Kafkasya bölgesinde izole durumda bulunan, önemli ekonomik bir potansiyeli olmayan ve İpek Yolu projelerine dâhil olamayarak bu konuda da ikinci planda kalan Ermenistan ile geliştiremediği için bu ülke ile diğer Kafkas ülkelerinden farklı ilişkiler kurmaktadır. Örneğin Konfüçyüs Enstitüleri diğer bölge ülkelerinden önce Ermenistan'da kurulmuştur (Tulun, 2017).

Üniversitelerle yapılan anlaşmalarla kampüs içlerinde kolayca kurulabilmekte olması, enstitülerin hareket sahasını genişletmektedir. Bu durum aynı zamanda Konfüçyüs enstitülerinin en çok eleştirilen yönüdür. Enstitüler il merkezinde açıldıktan sonra il sınırlarının tamamında faaliyetlerini yürütmektedir. Eğitimi desteklediği

verilmesi kaydıyla müfredatlara zorunlu-seçmeli Çince derslerinin eklenmesi sağlanmakta, ayrıca il merkezlerindeki Çince kurslar da ilçe merkezlerine kadar genişletilmektedir. Bu sebeple bir ülkede veya il merkezinde sınırlı sayıda Konfüçyüs enstitüsünün olması, faaliyetlerinin zayıf olduğu anlamını taşımamaktadır. Bir enstitünün bulunduğu ülkede tüm etkinlikler bu kurum üzerinden yapılmaktadır. Aynı durum iller bazında veya bölgesel bazda da karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple rakamlar üzerinden Konfüçyüs enstitülerinin çalışmalarını değerlendirmek bazı noktalarda yanıltıcı olabilmektedir.

Çinli uzmanlar enstitü aracılığı ile geniş kitlelere ulaşan Çin kültürünün, insan yaşamına yeni renkler ekleyerek, dünya barışına ve uyumuna daha fazla katkı yapacağını düşünmektedir. Batının kültür ihracının hala gerisinde olduklarını vurgulayan bazı Çinli uzmanlar, bu yarışta Batılıların gerisinde kalmamak için enstitünün faaliyetlerinin daha da çeşitlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Yidong, 2006). Arjantin’de Konfüçyüs Enstitülerinin Ortak Toplantısında benzer açıklamalarda bulunan Çin’in Arjantin Büyükelçisi Zou Xiaoli: *Konfüçyüs Enstitüleri, ihtiyaçlara ve eğilime uymalı, tüm tarafların kaynaklarını koordine etmeli ve karşılıklı yarar sağlamak ve kazan-kazan sonuçları elde etmek için işbirliğinin formlarını ve içeriğini zenginleştirmelidir* demektedir (http://english.hanban.org/article/2019-08/28/content_783482.htm)

Çin’in mega projelerinde birçok ülkenin yer alması, tarafların işbirliğini ve karşılıklı bağımlılığını da artırarak küresel rekabeti yumuşatmanın yanı sıra bölgesel işbirliğini geliştireceğine dair beklentileri artırmaktadır (Şensoy, 2016). Asıl kazananın Çin olması ve Yakın Çevre olarak tanımladığı eski SSCB topraklarında artan Çin nüfuzunun Rusya’yı rahatsız etmesi kaçınılmazdır. Çünkü her ne kadar Putin, Çin ile ilişkilerin geliştirileceğini söylese de bazı kesimler Çin tehdidi vurgusu yapmakta ve bu durumdan rahatsızlıklarını ifade etmektedir (<https://www.gazetem.ru/rusya-cin-ile-karsilikli-faydali-iliskileri-gelistirecek/>). Yakın çevresi olarak gördüğü eski Sovyet coğrafyasındakiler hariç, sadece Rusya’da bulunan 23 Konfüçyüs enstitüsü ve sınıfı, Çin karşıtlarını ürkütmeye yetecek boyuttadır. Diğer taraftan deniz egemenliğini ve küresel egemenliğini sürdürmekte kararlı olan ABD de bu projelerden rahatsızlık duymaktadır. Şirket satın almaları ve ticaret savaşlarının dışında, ABD’de 94 tane Konfüçyüs enstitüsünün ve sınıfının varlığı da rahatsızlığa neden olmakta ve ajanlık iddiaları sebebi ile kapatılması için Temsilciler Meclisi’ne teklifte bulunmaktadır (Allen-Ebrahimian, 2018). ABD’nin ardından Japonya, Kanada ve Fransa’da bazı üniversiteler yapılan antlaşmaları iptal etmişlerdir. Son olarak iki enstitünün bulunduğu Hollanda da 2007’den beri Konfüçyüs Enstitüsüne ev sahipliği yapan Leiden Üniversitesi, 31 Ağustos 2019 tarihinde sona erecek olan Enstitü ile bu ortaklık anlaşmasını yenilemeyeceğini ilan etmiştir (<https://www.universiteitleiden.nl/en/news/2019/02/confucius-instituut-en>). Türkiye’de ise enstitülerin sayısı artma eğilimindedir.

Çin küresel hegemonya arzularını bastırarak bir süre daha uzlaşmacı bir dış politika izlemeye meyilli görünmektedir. Ancak, her geçen gün artan Çin tehdidinin uzun vadede dengeleri değiştirmesi ve özellikle ABD, Hindistan ve Rusya gibi ülkeleri birbirine yakınlaştırması muhtemeldir.

SONUÇ

Hollanda, Fransa ve İngiltere ile başlayan küresel şirketleşme süreci, ABD’nin dünya siyasetine müdahil olması ile hız kazanmıştır. Misyonerlik okulları ile başlayan STK yapılanmaları uzun süredir küresel bir boyut kazanmıştır. Batılı ülkelerden sonra, son yıllarda Çin’in de, ekonomik büyümesine paralel olarak küresel hegemonya yarışında bu kurumlardan yararlanmaya başladığı görülmektedir.

Küresel aktörler olan STK ve şirketler bağlı buldukları ülkenin çıkarlarına hizmet etmekte olmalarını kamufle etmek adına demokrasi, özgürlük, açık toplum, insan hakları, liberalleşme, yerel politikaların geliştirilmesi vb. söylemleri kullanmaktadır. Ancak merkezleri olan ülkenin gizli-açık hedefleri ile paralel hareket ettikleri ortadadır.

Her ne kadar olumlu çalışmaları varsa da nihayetinde bu yapılanmalar himayesinde oldukları devletlerin etki alanını artırma faaliyetlerine katkı yapmaktadır. Küresel rekabetin çok boyutlu bir hal kazanması ile küresel egemenlik yarışında STK ve küresel şirketler daha sık kullanılır hale gelmiştir. Özellikle Batılı kurumlar,

serbest piyasa adına yeni düzenlemeler tavsiye etmekte, liberal politikalar konferans ve yayınlar yapmakta, insan hakları, basın özgürlüğü söylemleri ile ülkeler baskı altına alınmaya çalışılmaktadır. Bu uğurda uluslararası örgütlere de baskı yapılmaya çalışılmaktadır. Böylelikle doğrudan siyasi müdahalelerin yapılamadığı alanlarda STK ve şirketler devreye sokularak devletlerin egemenlik alanına girişler kolaylaşmaktadır.

Küresel güç olmak için sadece ekonomik ve resmi kurumların gücünün yeterli olmayacağını gören Çin de son yıllarda yumuşak gücünü artırma eğilimindedir. 2000’li yıllardan itibaren dış politikasında “Barışçıl Yükseliş/Uyumlu Dünya”(Forsby, 2011:23, Hagstörn and Nordin, 2019:6) söylemine sahip olan Çin’in Konfüçyüs Enstitüleri, küresel şirketleri ve “ Kuşak ve Yol” gibi küresel projeleri yumuşak gücünün önemli örnekleridir. Ayrıca Çin, Batılı devletlerin sahiplendiği demokrasi ve özgürlük söylemleri yerine daha pragmatik davranmakta ve ülkelerin iç meselelerine karışmaktan kaçınarak her hükümet ile diyalog kurabilmektedir. Aslında bu durum ABD için de geçerlidir. Her ne kadar demokratik yönetimlere ve liberal değerlere sahip olsa da ABD, uzun yıllar hatta bugün bile çıkarlarına uygun davranmaları ölçüsünde diktatörlerle de işbirliğini sürdürmektedir. Çin’de bu konuda pragmatik davranan ABD’yi taklit etmektedir. Her iki devlet için de geçerli olan amaç, ekonomik ve siyasi çıkarı en yükseğe çıkarmaktır.

Çin’in büyük projelerine yönelik uluslararası toplumun geniş desteği, karşılıklı bağımlılığı artırarak muhtemel riskleri azaltsa da diğer taraftan bu ülkelerde Çin’in etkinliğini sürekli artırması, tepkileri de beraberinde getirmektedir. Çin’in kontrol edilemez yükselişi tehdit boyutuna geldiği noktada Rusya ve ABD yaklaşması söz konusu olabilecektir. Çin küresel rekabette yer almaya başlayınca yumuşak güç kullanımına da sıklıkla başvurmaya başlamıştır. Bu anlamda düşünce kuruluşlarından, STK’lara, üniversitelere, yerel yönetimlere, kültürel kurumlara, sportif oluşumlara, küresel şirketlere vs. kadar benzeri kurum ve yapıların rolleri de giderek artacaktır. Bu kurumlara yön veren devletler ise küresel rekabette öne çıkacak ülkeler olacaktır. Diğer ülkelerin egemenliği ortadan kalkmasa da, ulusal egemenlik konusunda bağımsız hareket etmelerinin daha zorlaşacağı öngörüsünde bulunulabilir. Çin’in hızlı gelişmesi, gelişmekte olan ülkelere örnek teşkil etmekte ve bu ülkelerin gelişmesini teşvik etmektedir. Ancak küresel egemenlik yarışında uzun yıllar liderlik yapan Batılı ülkeler gibi Çin’in de benzer politikalar izlemesi büyük güçler arasındaki acımasız rekabeti de ortaya koymaktadır. Yumuşak güç araçları da her ne kadar masum görünse de bu mücadelede en önemli silahlardan biri olmaktadır.

KAYNAKÇA

2019 Joint Meeting of Confucius Institutes in Latin America Held in Argentina [çevrimiçi], http://english.hanban.org/article/2019-08/28/content_783482.htm, (23 Mart 2020).

Abbas, Hussain , Qaisrani, İrfan Hasnain (2020), “China-Eu Relations Under Xi Jinping: A New Chapter”, *Journal Of European Studies*, 36, 1, pp 129-145.

About Confucius Institute/Classroom, (2019), http://english.hanban.org/node_10971.htm, (23 Mart 2020).

Akdoğan H. (2015), “Çin yurtdışına yatırım yapıyor” <https://www.dunya.com/kose-yazisi/cin-yurtdisina-yatirim-yapiyor/23369> (14 Temmuz 2019).

Allen-Ebrahimian, , “House Proposal Targets Confucius Institutes as Foreign Agents” (2018), [çevrimiçi], <https://foreignpolicy.com/2018/03/14/house-proposal-targets-confucius-institutes-as-foreign-agents-china-communist-party-censorship-academic-freedom/>, (19 Temmuz 2019).

Almanya’dan Türkiye’ye silah ambargosu (2017), [çevrimiçi], <https://www.cnnturk.com/dunya/almanyadan-turkiyeye-silah-ambargosu>, (23 Mart 2020).

Altan, Serdar (2018), Dünyanın En Büyük 20 Teknoloji Şirketinin Tamamı, ABD ve Çin’de Bulunuyor, [çevrimiçi], <https://pazarlamasyon.com/dunyanin-en-buyuk-20-teknoloji-sirketinin-tamami-abd-ve-cinde-bulunuyor/>, (10 Aralık 2019).

Aran, B. (2018), ABD, Çin, Ticaret Savaşları ve Türkiye, *TEPAV*, [çevrimiçi], https://www.tepav.org.tr/upload/files/1523348259-7.ABD_Cin_Ticaret_Savaslari_ve_Turkiye.pdf (05 Temmuz 2019).

Ateş, D. ve Uysal, A. (2006), “Merkez-Dışı Ülkelerdeki Ulusötesi Sivil Toplum Kuruluşları (STK): Dış Politika, Finansman ve Meşruiyet”, *DPÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, S:16., pp 3-85.

Avrupa'da aşırı sağın artan gücü (2011), [çevrimiçi], https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/04/110419_nationalism_europe, (23 Mart 2020).

Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattı Açıldı (2017), [çevrimiçi], <https://www.amerikaninsesi.com/a/baku-tiflis-kars-demiryolu-hatti-acildi/4092209.html>, (23 Mart 2020).

Başaran, Cüneyt , “Kuşak Yol Projesi ve Avrupa’ (2018), [çevrimiçi], <https://www.haberturk.com/yazarlar/cuneyt-basaran/1822314-kusak-yol-projesi-ve-avrupa>, (23 Mart 2020).

Burslar, [çevrimiçi], http://www.confucius.boun.edu.tr/?page_id=16&lang=tr (13 Eylül 2019).

Cansu, Esra Eymen (2019), “Huawei Olayı”: Yüksek Teknolojide Soğuk Savaş, [çevrimiçi], <http://bogaziciasya.com/huawei-olayi-yuksek-teknolojide-soguk-savas/>, (8 Eylül 2019).

Cerulus, Laurens (2017), “China’s Ghost In Europe’s Telecom Machine’, [çevrimiçi], <https://www.politico.eu/article/huawei-china-ghost-in-europe-telecom-machine/>, (25 Mart 2020).

Chen, Qui (2016), “China’s Soft Power Policies and Strategies: The Cultural Activist State”, *The Journal of Law, Social Justice and Global Development, Special Issue: Cultural Economies and Cultural Activism*, 1, pp. 1-13.

China's Hu Kicks Off Central Asian Energy Tour (2009), [çevrimiçi], <https://www.rferl.org/a/Chinese-Leader-To-Open-Central-Asia-Gas-Pipeline/1902021.html>, (23 Mart 2020).

Cin, Avrupalı şirketleri ele geçiriyor, <http://www.demircelikstore.com/-1-309-cin-avrupali-sirketleri-eligeciriyor-.html> (Erişim Tarihi: Eylül 10, 2019).

Confucius Classroom at Jale Tezer Koleji, [çevrimiçi], http://english.hanban.org/node_13656.htm, (23 Mart 2020).

Confucius Institute in Tashkent State Institute of Oriental Studies, [çevrimiçi], http://english.hanban.org/node_10692.htm, (23 Mart 2020).

Çin Finlandiya'ya 'demir ipek yolunu' bağladı (2017), [çevrimiçi], <https://www.dunyabulteni.net/asya/cin-finlandiyaya-demir-ipek-yolunu-bagladi-h411930.html>, (08 Ağustos 2019).

Çin ile Özbekistan, 20 milyar dolarlık enerji anlaşması imzaladı (2017), [çevrimiçi], <http://www.kazakistan.kz/cin-ile-ozbekistan-20-milyar-dolarlik-enerji-anlasmasi-imzaladi/>, (23 Mart 2020).

Çinli Akıllı Telefon Şirketlerinin Pazar Payı (2019), <https://www.idc.com/promo/smartphone-market-share/vendor> (Erişim Tarihi: Ekim 28, 2019).

Çinli şirket, ABD'li yapım şirketi Legendary'yi satın aldı (2016), [çevrimiçi], <https://www.ntv.com.tr/sanat/cinden-3-5-milyar-dolarlik-hollywood-cikartmasi,2kX6CRg6xEWoQaCSRWW5yw>, (23 Mart 2020).

Dave, Bhavna (2018), “Silk Road Economic Belt: Effects of China’s Sof Power Diplomacy in Kazakhstan”, (Ed. Marlene Laruelle), *China’s Belt and Road Initiative and Its Impact in Central Asia*, Washington, D.C.: The George Washington University Press, pp. 97-108.

Dünya ekonomisine teknoloji firmaları yön veriyor, (2019), [çevrimiçi], <https://www.trthaber.com/haber/dunya/dunya-ekonomisine-teknoloji-firmalari-yon-veriyor-420159.html> (9 Eylül 2019).

Dünyanın En Değerli 500 Markası Tam Liste (2019), [çevrimiçi], <https://www.brandingturkiye.com/dunyanin-en-degerli-500-markasi-2019-tam-liste/>, (29 Ekim 2019).

- Dünyanın En Değerli 500 Markası, (2019), <https://www.brandingturkiye.com/dunyanin-en-degerli-500-markasi-2019-tam-liste/> (Erişim Tarihi: Eylül 10, 2019).
- Dünyanın konuştuğu Çinli iş adamı (2018), [çevrimiçi], <https://www.yenisafak.com/ekonomi/konustugu-cinli-is-adami-3164639>, (23 Mart 2020).
- ENR's 2019 Top 250 International Contractors (2019), [çevrimiçi], <https://www.enr.com/toplists/2019-Top-250-International-Contractors-1>, (12 Eylül 2019).
- Ermeni soykırımını inkar yasası yeniden masada (2016), [çevrimiçi], <https://www.cnnturk.com/dunya/ermeni-soykirimini-inkar-yasasi-yeniden-masada>, (23 Mart 2020).
- Forsby, Andreas Bøje (2011), “An End to Harmony? The Rise of a Sino-Centric China”, *Political Perspectives*, 5 (3), pp 5-26.
- Fortune Global 500, (2019), <https://fortune.com/global500/2019/search/> (Erişim Tarihi: Eylül 10, 2019).
- Gönültaş, Bahattin. (2019), “Çinli Huawei teknolojisi ile ABD'yi sallıyor”, [çevrimiçi], <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/cinli-huawei-teknolojisi-ile-abdyi-salliyor/1480440>, (10 Ağustos 2019).
- Hagström, Linus, and Nordin, Astrid H.M. (2019), “China's “Politics of Harmony” and the Quest for Soft Power in International Politics”, *International Studies Review*, ISSN 1521-9488, E-ISSN 1468-2486, pp. 1-19.
- Hanban News, [çevrimiçi], http://english.hanban.org/node_7846.htm, (23 Mart 2020).
- Kerimoğlu, Yavuz, “Çin'in Orta Asya Politikaları” (2019) ,[çevrimiçi], https://insamer.com/tr/cinin-orta-asya-politikalari_1942.html, (23 Mart 2020).
- Konfüçyus Enstitüsü Kurulacak, [çevrimiçi], <https://haber.sakarya.edu.tr/konfucyus-enstitusu-kurulacak-h83524.html>. (23 Mart 2020).
- Leiden University to end agreement with Confucius Institute (2019), [çevrimiçi], <https://www.universiteitleiden.nl/en/news/2019/02/confucius-instituut-en>, (23 Mart 2020).
- Nathan, Andrew J. (2015), “China's Challenge”, *Journal of Democracy*, Volume 26, Number 1, pp. 156-170.
- Özbekistan ile Çin, İpek Yolu'nda işbirliği anlaşması imzalandı (2017), [çevrimiçi], <http://old.qha.com.ua/tr/turk-dunyasi/ozbekistan-ile-cin-ipek-yolu-nda-isbirligi-anlasmasi-imzaladi/159196/> (23 Mart 2020).
- Özbekistan Ve Çin Askeri İşbirliğine Gidiyor (2017), [çevrimiçi], <http://old.qha.com.ua/tr/turk-dunyasi/ozbekistan-ve-cin-askeri-isbirligine-gidiyor/163368/> (23 Mart 2020).
- Özdemir, Haluk (2008), “Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (2008): 113-144.
- Pala, C. (2006), China Pays Dearly for Kazakhstan Oil, <https://www.nytimes.com/2006/03/17/business/worldbusiness/china-pays-dearly-for-kazakhstan-oil.html> (28 Ağustos 2019).
- Rusya, Çin İle Karşılıklı Faydalı İlişkileri Geliştirecek (2018), [çevrimiçi], <https://www.gazetem.ru/rusya-cin-ile-karsilikli-faydali-iliskileri-gelistirecek/>, (23 Mart 2020).
- Sallas, R. (2010), “Friedrich Von Hayek: Liberalizmin Lideri ve Üstadı”, (Çev. Can Madenci), *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12 (18), pp 103-108.
- Sander, Oral, (2003), *Siyasi Tarih (1918-1994)*, 11. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- Starr, Don, (2009), “Chinese Language Education in Europe: the Confucius Institutes”, *European Journal of Education*, Vol. 44, No. 1, Part I, pp 65-82.

Şensoy, S.(2016), Bir Kuşak Bir Yol Çin Türkiye ve Dünya,http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/25699/bir_kusak_bir_yol_cin_turkiye_ve_dunya (01 Temmuz 2019).

Torres, Diego (2017), “China’s Soft Power Offensive’, [çevrimiçi], <https://www.politico.eu/article/china-soft-power-offensive-confucius-institute-education/>, (25 Mart 2020).

Trump: BM'deki Kudüs oylamasında bize karşı oy verenlere yardımı kesebiliriz (2017), [çevrimiçi], <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42426947>, (23 Mart 2020).

Tulun, Teoman Ertuğrul, Kafkasya Dağlarında İpek'in Dayanıklılığı: Çin ve Ermenistan' (2017) [çevrimiçi], <http://avim.org.tr/tr/Analiz/Kafkasya-Daglarinda-Ipek-In-Dayanikligi-Cin-Ve-Ermenistan>, (23 Mart 2020).

Uluslararası yargı kararları (2014), [çevrimiçi], <https://www.milliyet.com.tr/gundem/uluslararasi-yargi-kararlari-1871278>, (23 Mart 2020).

Volvo Resmen Çinli Oldu, (2010), [çevrimiçi], https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2010/03/29/cinli_geely_isvecli_volvoyu_alarak_muradina_erd, (23 Mart 2020).

White Paper: China and the World in the New Era (2019), [çevrimiçi], <http://hr.china-embassy.org/eng/gdxw/t1705713.htm>, (24 Mart 2020).

Worldwide Top 5 Smartphone Company Unit Market Share (%) (2019), [çevrimiçi], <https://www.idc.com/promo/smartphone-market-share/vendor>, (23 Mart 2020).

Yidong, Gong, ' Confucius Institute: Promoting Language, Culture and Friendliness' (2006), [çevrimiçi], <http://de.china-embassy.org/det/lxdg/t272620.htm>, (23 Mart 2020).

Yurt Dışı E-Ticaret Alışverişlerinde Vergi Muafiyetlerinde Kaldırıldı, (2019), [çevrimiçi], <https://www.haberturk.com/son-dakika-yurtdisi-e-ticaret-alisverislerine-flas-vergi-duzenlemesi-2464258-ekonomi>, (23 Mart 2020).